

СЕРГЕЙ БЕЛОВ

„КАКВИ СМЕ ВСЪЩНОСТ?“

Превод от руски: Мариана Шипковенска, 1985

chitanka.info

Трудно е да си писател в Канада и причини за това положение има хиляди. Не на последно място са затрудненията от материално естество: писателският занаят никога не е бил доходен в Канада. Тиражите, като правило, са малки, хонорарите — скромни, и само неколцина успяват да се изхранят благодарение на писателския труд. И все пак — не в парите е главното...

Затрудненията, които изпитват канадските художници на словото от много поколения насам, са пряка последица от двупосочността на канадската култура: дълго време музите на канадските писатели се намираха в така да се каже, съдбовна зависимост от по-възрастните си сестри: английската, френската, а след това и американската. Повикът да се сложи край на културния внос от бившите столици, да се отхвърлят чуждоземните културни образци и да се изработят собствени, неповторимо канадски, звучи вече не първо столетие. Но онова, което на теория изглежда най-естествено — да се сложи край, да се отхвърлят, да се изработят — на практика се осъществява с цената на невероятни усилия.

Още в 1928 г. Дъглас Буш писа в списание „Канейдиън форъм“, че „канадските романи се четат едва ли не само по грешка“. Критикът обвиняваше канадската литература, че е прекалено далече от конфликтите и сблъсъците на всекидневието, във всяко отношение звучи плахо и слабо, и в крайна сметка се оказва, че „няма какво да се каже“. Тези сърдити редове напомнят по тон присъдата, произнесена сто години преди това от наблюдателя на списание „Единбург ривю“ Сидни Смит. „Кой четете американски книги?“ — възклищаваше той, разбивайки на пух и прах постиженията на американската цивилизация. Времето постави всичко на мястото му и сега на въпроса на Смит може да се отговори сравнително убедително, но канадските читатели — можем да ги разберем, нямаха никакво намерение да чакат едно столетие.

Запознанството — дори най-беглото — с полемиката на канадските читатели и писатели помага ясно да си представим проблемите, които канадската национална литература трябваше да решава в процеса на изграждането си. По едва ли не единодушното мнение на представителите на гилдията на канадските писатели, лошото в случая е, че родната им страна, за разлика от Великобритания, Франция и Америка, е лишена от легендите и

преданията, подхранващи въображението и мисълта на твореца. „Страна без легенди“ нарече печалните си размисли в стихове Дъглас Лапън, а друг поет, Ърл Бърни, в стихотворението си „Кан. лит.“ (непочтително съкращение от „канадска литература“) заяви:

*Нямаме си призраци
и това ни плаши.*

Двустистието стана крилата фраза.

Може би наистина е необходимо да съществуват „призраците на миналото“, за да процъфтява изкуството, но ако те бъдат поставени в центъра на вниманието, има опасност да се изкриви целият въпрос за същността. Задълбоченият интерес към проблемите на родината, способността да страдаш и да се радваш с нея, уменията да съзираш общочовешкото в местното, чисто националното и като си го видял, да не забравяш, че това общочовешко се явява в самобитна форма, е като че ли далеч и неизразимо по-важно от търсенето на канадски „архетипове“.

... Времето минаваше и под шума на споровете как да се създава канадска литература, и въпреки мрачните изводи на някои местни специалисти, готови да „закрият“ литературна Канада, и напук на популярните по някое време разсъждения, че проблемите и катаклизмите на „големия свят“ отминават Канада — в Канада се оформяше литература сериозна и своеобразна. Англо-канадска и френско-канадска. Но официалното признаване на тази литература стана едва през последното десетилетие. Все пак това, което много наблюдатели окачествиха като „литературен бум на седемдесетте години“, „невероятен скок“, бе само закономерен резултат от помъдряването.

Едновременно с това трябва да се отбележи, че различията между английския и френския поток в канадската литература са достатъчно значителни, за да ни накарат да сведем обзора на седемдесетте години до англо-канадската проза.

Седемдесетте години наистина се оказаха благодатни и плодотворни за тази проза, богати на нови надарени автори и на успехи от страна на опитните литератори. Най-забележителната

характеристика на прозата през последните десет години е удивителното разнообразие на стилове, темпераменти, подходи към изобразяването на действителността. Но тази характеристика не бива да измества един не по-малко важен признак: отправна точка за изследванията, обобщенията, изводите на писателите от седемдесетте години е канадското всекидневие. „Какви сме всъщност?“ — въпросът неизменно присъства в книгите на онези, с чието творчество са свързани успехите в канадската литература от последните години. Една Бети Уилсън например дълго време писа разкази, много добри, но малко отличаващи се от десетки, също добри разкази, появяващи се на страниците на многобройните периодични издания. В 1976 г. Бети Уилсън публикува романа си „Андре Том Макгрегър“. С него тя застави читателите си да се замислят над проблем, който в Канада нееднократно е бил обявяван за несъществуващ: участието на индианците, коренните жители на страната; над това, дава ли им канадската действителност еднакви възможности с тези на белите жители. Уилсън дори не се опитва, както често постъпват белетристите, да противопоставя на нечовечната „бяла“ цивилизация добрите и благородни аборигени. Пиянство, нищета, едва ли не животинско съществуване — такава е в романа „индианската идилия“. Но горчивите уроци на живота не само укрепват чувството за лично достойнство у героя, Андре, но и му помагат да осъзнае необходимостта да бъде отговорен за съдбата на близките си.

Героите на романа „Зимата е близко“ на Дейвид Ричардс (1974) са обикновени работници. Те не познават нищетата, но външното им благополучие, осигуреното им всекидневие само по себе си ги изправя пред проблеми, чието решение е по-трудно от осигуряването на прехраната. Героите на Ричардс знаят как да се държат и в черква, и в обществото, вярват, че правилното изпълнение на необходимия ритуал само по себе си гарантира щастието и покоя. Уви, това не е достатъчно, за да усетят те жадуваното човешко отношение. Успехът на книгата на Ричардс още веднъж показва, че е възможно белетристът да описва провинциалното и всъщност да се докосва до общочовешкото.

Също като него убедително опровергава тезата за „неинтересната“ канадска действителност Робъртсън Дейвис със своята трилогия, обхващаща периода от 1908 г. до началото на

седемдесетте години. В нея виждаме задълбочено изследване на кризисните процеси на обществото, в което живее и работи авторът.

За съдбата на художника, за съотношението между изкуството и действителността в Канада от днешния ден разказва романът „Ясновидката“ на Маргарет Атууд (1976). Стремително навлязла в канадската проза в края на шейсетте години, Атууд днес е — по общо признание — сред тези, които оформят облика ѝ. Тънкият психологизъм на книгата потвърждава дарбата на писателката да долавя и най-слабите нюанси на емоциите, да е „на ти“ с гротеската, да успее да превърне във фарс драматичното. Подобно на трилогията на Дейвис в „Ясновидката“ разказът се води от първо лице, но докато у Дейвис това е механичен похват, под перото на Атууд то превръща повествованието в изповед, ту страстна, ту иронична, ту епично трезва, ту на границата на истеричното.

Героите учудващо точно представляват позициите, гледните точки, настроенията, характерни за днешната културно-политическа ситуация на Запад; да вземем например полския граф, който не се съмнява в „залеза на Европа“ след Втората световна война и пише сладникави романи за щастливата любов на медицински сестри; да вземем Артър, чиито възгледи са неразбрана смесица от модни левичарски увлечения, а програмата му е протестът, но протест все едно срещу какво, само някой да му обърне внимание. На този фон героинята на книгата си задава въпроса: как да живее по-нататък? Как да пише по-нататък? Да продължи ли да пише? Маргарет Атууд нищо не решава вместо героинята си, но един урок от „Ясновидката“ е очевиден: необходимо е с всички средства да се победят силите на безразличието, носещи у себе си заплахата от самоунищожение — физическо, духовно, творческо.

В чуждестранните анализи на постиженията на сериозните белетристи на Запад определението „проблемна литература“ е своеобразен белег за високата художествена стойност на произведенията. Лошото е, че твърде често даже талантиливи писатели се ограничават да констатират липсата на възвишеност, кризите, безизходицата в съществуването на своите съотечественици. Даровити майстори в белетристиката, чувстващи навеите на литературната мода, предлагат псевдорешения на реалните злободневни проблеми.

Писателите, за които стана дума в този обзор, са различни и по творчески темперамент, и по степента на таланта си. Но в техните произведения главният отличителен белег е честността. Честност човешка и честност на художествената позиция, която им позволява да погледнат действителността в родината си от точка, различна от официалната гледна точка, да прозрат съображенията на политическата конюнктура. Такава позиция напоследък играе изключително важна роля в духовния живот на северноамериканския континент. От творчески неуспехи никой не е застрахован, но силата, жизнеността на канадската национална литература се измерват с най-добрите ѝ постижения, а в този смисъл „канадската гледна точка“ спрямо човека и окръжаващия го свят явно заслужава внимание и зачитане.

Сергей Белов
(Из сп. „Литературное образование“, Москва)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.